

MAATWERKHOEKEN

LESACTIVITEIT ROLLEN KIEZEN

HANDLEIDING VOOR DE LESGEVER

CENTRUM VOOR TAAL EN ONDERWIJS K.U.LEUVEN

IN SAMENWERKING MET DE AMBASSADEURS VOOR MAATWERK VLAANDEREN

IN OPDRACHT VAN DE NEDERLANDSE TAALUNIE

Centrum voor
Taal ^{nt} 2 en
Onderwijs

© CTO 2008

Deze brochure werd samengesteld door Lies Houben,
medewerker van het
Centrum voor Taal en Onderwijs K.U.Leuven
in samenwerking met de
Ambassadeurs voor Maatwerk Vlaanderen
en in opdracht van de Nederlandse Taalunie

INHOUD

Maatwerkhoecken	2
Lesactiviteit 'rollen kiezen'	4
Opzet	4
Doelen	4
Materiaal	4
Lesverloop	
1. Introductie	4
2. Rollen herkennen	5
3. Rollen kiezen	6
4. Doel en werkwijze maatwerkhoecken uitleggen	6
Handleiding voor de lesgever	7
Opzet	7
Doelen	7
Duur en frequentie	7
Materiaal	7
1. Lesmateriaal uit bestaande methodes	7
2. Organiseren van het lesmateriaal: Doos op rollen	8
3. Materiaal van cursisten	8
Registreren van de activiteiten	8
Organisatie van de werkhoecken	9
Lesverloop	9
1. Introductie van de werkhoeckensessie	9
2. Ondersteuning tijdens de werkhoeckensessie	10
3. Evaluatie	11
4. Registratie	11

Alle in het blauw gemarkeerde en onderstreepte woorden in deze pdf verwijzen naar links op het onderdeel van de website van De Taalunie dat gewijd is aan maatwerkhoecken. Aldaar zijn ook alle videofragmenten waarnaar verwezen wordt te raadplegen.

<http://taalunieversum.org/onderwijs/nt2-beginnersdoelen/organisatie>

Maatwerkhoeken

Waarom Maatwerk van bij de start

Volwassenen beginnen vaak om heel uiteenlopende redenen met een cursus Nederlands. De ene cursist wil de gezinsadministratie kunnen beheren en met de dokter of de school van de kinderen kunnen communiceren, terwijl de ander zich in het Nederlands wil kunnen redden in een opleiding, bij het zoeken van werk en tijdens vrijetijdsbesteding.

Hoe meer je kunt inspelen op de verschillende rollen die cursisten opnemen of willen opnemen in de samenleving, hoe relevanter het cursusaanbod voor hen wordt. Als je de cursisten in de les taken aanbiedt die aansluiten bij hun behoeftes, bouwen ze competenties op die ze onmiddellijk buiten de klas kunnen gebruiken. Ze zijn gemotiveerder, leren efficiënter en haken minder snel af.

Methodiek 'maatwerkhoeken': combinatie van algemeen en specifiek

Omdat het vaak niet haalbaar is om cursisten te groeperen in aparte modules is de methodiek 'Maatwerkhoeken' ontwikkeld. Hiermee kun je in elke NT2-beginnersgroep inspelen op de specifieke behoeftes van je cursisten.

Kern van de aanpak is de combinatie van een algemeen en specifiek aanbod. De cursisten blijven het generieke aanbod volgen, maar werken gedurende één of meer lesmomenten per week ook aan taken die behoeftespecifiek zijn. Dat gebeurt in kleine groepjes in maatwerkhoeken.

Die maatwerkhoeken zijn opgezet rond zeven maatschappelijke rollen. De keuze werd gemaakt op basis van behoefteonderzoek en de ervaring van NT2-lesgevers.

Voor elke rol is een beschrijving beschikbaar: de verschillende domeinen, taken en specifieke handelingen die bij die rol horen staan beschreven in de [Leerdoelencatalogus](#) op de website van de Nederlandse Taalunie onder het onderdeel 'leerdoelenselectie'.

Materiaal voor lesgevers bij de methodiek 'maatwerkhoeken'

Voor lesgevers die in hun NT2-beginnersgroepen met maatwerkhoeken willen werken is er een reeks materialen beschikbaar:

- [Lesactiviteit 'rollen kiezen'](#)
Uit de zeven mogelijke rollen moeten cursisten er drie kiezen waaraan zij willen werken in de maatwerkhoeken, in volgorde van belangrijkheid. Deze activiteit stelt beginners in staat de rollen te begrijpen en hun voorkeur voor die rollen aan te geven (aanschouwelijk gemaakt met videofragmenten van beginnersgroepen in actie).
- [Handleiding voor de organisatie van de maatwerkhoeken](#)
In maatwerkhoeken werken cursisten met lesmateriaal dat is toegesneden op

de rollen van hun keuze. Deze handleiding beschrijft hoe je die maatwerkhoecken organiseert, welk materiaal je er kunt gebruiken en hoe je als lesgever de cursisten begeleidt en hun werkzaamheden registreert.

Ontwikkelaars

De methode Maatwerkhoecken werd ontwikkeld door het [Centrum voor Taal en Onderwijs](#) van de KU Leuven in samenwerking met een werkgroep van NT2-experts uit het veld, de [Ambassadeurs voor Maatwerk Vlaanderen](#).

Achtergrondinformatie

[Downloadbare artikelen](#) met praktijkvoorbeelden en achtergronden van maatwerkhoecken.

Lesactiviteit 'rollen kiezen'

Opzet

De eerste stap bij maatwerk is achterhalen welke rollen je cursisten opnemen of naar welke rollen ze willen toewerken. Voor elke cursist een individueel gesprek organiseren, is binnen een centrum vaak niet haalbaar. Met de lesactiviteit rollen kiezen kun je op een eenvoudige manier de rolkeuze van je cursisten achterhalen in groepsverband.

De rollen worden zo levendig mogelijk voorgesteld via het verhaal van een aantal personages, geïllustreerd aan de hand van sprekende foto's. De personages vertellen over zichzelf en over de verschillende domeinen waarbinnen ze Nederlands nodig hebben.

Na de voorstelling van elk personage kunnen de cursisten op een eenvoudige manier aangeven of ze zich al dan niet in de rol herkennen. In een tweede fase maken ze een keuze voor drie rollen, in volgorde van belangrijkheid.

Doelen

- De cursisten zijn vertrouwd met het concept 'rol'.
- De cursisten reflecteren op de rol(len) die ze in de samenleving vervullen en de domeinen waarbinnen ze moeten of willen functioneren.
- De cursisten brengen een rangorde van belangrijkheid aan in de voor hen relevante rollen.

Materiaal

- [Een presentatie met foto's](#) [pps - 1319kB], te gebruiken in combinatie met [luisterteksten](#) [pdf - 3292kB], waarin zeven personen uitleggen waarom ze Nederlands leren
- [Cursistenblad rolkeuze](#) [pdf - 628kB]
een werkblad waarop de cursist de keuze voor zijn rol(len) aan kan duiden
- [Cursistenblad rolkeuze voorbeeld](#) [pdf - 630kB]
een voorbeeld om het invullen van de rollen te demonstreren op PC of transparant

Lesverloop

1. Introductie

Vertel de cursisten wat ze gaan doen en leg uit wat de bedoeling van de activiteit is. Voorbeeld:

Vandaag gaan we kennismaken met zeven mensen. Deze mensen vertellen waarom ze (beter) Nederlands willen leren. Luister en kijk naar de foto's.

Zijn er mensen bij zoals jij? Wil jij ook Nederlands leren om dezelfde dingen te kunnen als zij?

Vandaag kan jij zeggen waarom je Nederlands wil leren. Je kunt nadenken over wat je allemaal moet doen in het Nederlands en over wat je zou willen doen in het Nederlands.

Waarom heb jij Nederlands nodig? Ik wil graag weten wat jij belangrijk vindt. Als ik weet wat jij interessant vindt, dan kunnen we later in de lessen daaraan werken. Dan kan ik je activiteiten geven die bij jou passen.

2. Rollen herkennen

Laat de cursisten in groep naar het verhaal van het eerste personage uit de powerpointvoorstelling luisteren. Duid tijdens de beluistering op het scherm de foto's aan waarover de tekst gaat. Het is niet de bedoeling dat de cursisten de uitgeschreven luistertekst meelesen of in detail begrijpen.

Instructie:

Luister naar Eliane en kijk naar de foto's. Is dit ook jouw situatie? Is dit voor jou ook zo? Ben jij als Eliane?

Peil na het eerste verhaal naar begrip en reacties bij de cursisten. Overloop kort de foto's en vraag de cursisten om voorbeelden uit hun eigen leven te geven. Houd het gesprekje kort. Beginnende cursisten zijn nog niet in staat om lange antwoorden te formuleren, maar kunnen wel laten blijken of ze de situatie herkennen.

Herken jij wat die vrouw vertelt? Is dat ook jouw situatie? Is dat ook jouw plan?...

Vraag de cursisten om een kruisje te zetten bij de foto van het personage op het cursistenblad als ze die rol herkennen. Als dat niet het geval is, laten ze de keuzemogelijkheid open. Je hoeft de cursisten niet te confronteren met de moeilijke benamingen voor de rollen (beheerder, opvoeder...). Het is voldoende als ze begrijpen waarvoor de rol staat via de voorstelling van het personage.

Ben jij een man of vrouw die Nederlands nodig heeft om voor de kinderen te zorgen, zet dan een kruisje bij Eliane. Als dat niet jouw situatie is, dan zet je geen kruisje.

Herhaal deze werkwijze voor de zeven personages.

Bekijk de volgende videofragmenten om een idee te krijgen van reacties die je kunt verwachten bij beginnende cursisten:

voorbeeld opvoeder (1)

voorbeeld cursist/student

voorbeeld opvoeder (2)

voorbeeld vrijetijdsbesteder

voorbeeld beheerder

voorbeeld werkzoekende

3. Rollen kiezen

Leg uit dat de cursisten de drie personages eruit moeten pikken die voor hen het belangrijkste zijn. Ze moeten voor die drie personages een rangorde van belangrijkheid aanduiden. Voorbeeld:

Je hebt nu verschillende mensen gehoord. Je weet waarom ze Nederlands willen leren.

Je hebt ook zelf kunnen kiezen. Misschien heb je een kruisje gezet bij Eliane of Michael. Of misschien zoek je werk zoals Omar ...

Op je blad heb je foto's aangekruist. Let op: misschien vind je alles belangrijk, maar nu moet je toch gaan kiezen. Je mag maar drie foto's kiezen. Dat is een moeilijke oefening. Denk gewoon aan de situaties waarin je het Nederlands het meeste nodig hebt. Voor de kinderen? Voor de administratie thuis? Om later te gaan studeren?... Je krijgt even de tijd om hier over na te denken en drie foto's te kiezen.

Dan schrijf je bij die foto's ook een nummer: 1 voor wat op de eerste plaats komt voor jou, 2 voor de tweede keuze, 3 voor de derde keuze.

Doe de rolkeuze voor aan het bord of op de transparant en geef een voorbeeld.

Kijk, voor mij is bijvoorbeeld vooral het contact met de school van de kinderen belangrijk. Ik schrijf een '1' bij deze foto. Maar verder wil ik ook de dokter beter begrijpen als ik met de kinderen naar de dokter ga. Ik schrijf een '2' bij deze foto. Tot slot wil ik voor mezelf ook beter Nederlands leren om werk te vinden. Ik schrijf een '3' bij deze foto. Vergeet ook niet je naam op het blad te schrijven. Zo kan ik zien wie wat wil leren.

voorbeeld demonstratie van de rolkeuze

4. Doel en werkwijze maatwerkhoeken uitleggen

Haal de cursistenbladen op en herhaal wat de bedoeling van de activiteit was. Voorbeeld:

Ik haal nu de bladen op. Dan bekijk ik de foto's die je hebt aangeduid. Ik zoek activiteiten die voor elk van jullie interessant kunnen zijn, die bij de foto's passen.

Dan, in de volgende lessen, werken we een uurtje in 'werkhoeken'. In die werkhoeken kan iedereen oefenen op die dingen die voor hem of haar interessant en belangrijk zijn. Je kan dan een uurtje werken aan activiteiten die voor jou passen.

Handleiding voor de lesgever

Opzet

Bij de methodiek 'maatwerkhoecken' laat je de cursisten een lesdeel in kleine groepjes of in duo's aan een aantal taken binnen hun rolkeuze werken. Je kunt er onmiddellijk mee aan de slag gaan, nadat de cursisten hun rollen hebben gekozen in de lesactiviteit 'rollen kiezen'.

De groepjes werken verspreid in het leslokaal, in werkhoecken. Als lesgever zorg je voor het lesmateriaal, helpt de groepjes op gang en circuleert door de klas om ondersteuning te bieden.

Aan het eind van de maatwerksessie registreer je welke activiteiten de cursisten hebben uitgevoerd. Eventueel geef je opdrachten mee om thuis aan de rol te werken. De cursisten houden een logboek bij van hun werk in de maatwerkhoecken.

Doelen

Je werkt met de cursisten aan dezelfde doelen als gewoonlijk, maar nu binnen de context van een bepaalde rol. Het overzicht van mogelijke rollen met de daarbij aansluitende doelen vind je in de [Vlaamse leerdoelencatalogus](#) op de website van de Nederlandse Taalunie.

De doelen zijn uitgewerkt op niveau A1 en A2. Deze doelen sluiten aan bij de doelen die voor de richtgraden 1.1 en 1.2 omschreven zijn door de Entiteit Curriculum (vroeger: 'DVO').

Duur en frequentie

Voor een maatwerkhoecksessie moet je één lesdeel van 1 tot 1,5 uur voorzien, bijvoorbeeld vóór of na de pauze in een lesblok van drie uur.

Maatwerk kun je aanbieden zo vaak als je zelf haalbaar en wenselijk vindt, maar één keer per week een lesdeel is wel het minimum.

Materiaal

1. Lesmateriaal uit bestaande lesmethodes

In de maatwerkhoecken kun je lesmateriaal uit bestaande lesmethodes gebruiken. In de [Vlaamse leerdoelencatalogus](#) kan je op basis van rollen ook zoeken naar geschikt lesmateriaal dat geselecteerd is uit een groot aantal bestaande lesmethodes in Vlaanderen.

Voorzie ook een woordenboek per maatwerkhoeck.

Organiseren van het lesmateriaal: Doos op rollen

Een handige manier om het lesmateriaal te organiseren is de 'Doos op rollen'. Maak per vaardigheid een doos die is onderverdeeld in subrollen (of functioneringsdomeinen) en voorzie elke subrol en het materiaal dat erbij hoort van een icoontje. Dat is overzichtelijk voor jezelf én voor de cursisten.

Voor lesgevers is beschikbaar:

- een 'doe-het-zelfpakket', bestaande uit:
 1. [roldomeinen met icoontjes](#) [pdf - 280kB]
 2. [voorkant doos](#) [pdf - 247kB]
 3. [tussenbladen doos](#) [pdf - 357kB]
- een [voorbeeld van een Doos op rollen](#) voor de vaardigheid lezen (niveau 1.1)

2. Materiaal van cursisten

Je brengt nog meer dynamiek in de maatwerkhoeven als je de cursisten stimuleert zelf een inbreng in het aanbod te doen. Dat vergroot nog eens de kans dat ze het geleerde ook effectief gaan gebruiken in die situaties waarin ze Nederlands nodig hebben.

- Vraag de cursisten om formulieren en andere talige probleemsituaties uit hun dagelijkse leven mee te brengen naar de les. De maatwerkhoeven biedt de kans om dit soort inbreng ook als 'leermomenten' in te passen in het programma. De cursisten kunnen overleggen met en raad vragen aan andere cursisten die gelijkaardige situaties meemaken omdat ze functioneren binnen dezelfde rollen.
- Laat ook mensen uit de entourage van de cursist onderwerpen en taken aanbrengen voor het maatwerkdoosje. Het is niet ondenkbaar dat er communicatie ontstaat tussen een opleider of de werkgever van een cursist en de lesgever via een heen-en-weerschriftje. Of er ontstaat een link met de plaatselijke lagere school, via de boodschappen en briefwisseling die een cursist mee naar de klas brengt.
- Denk ook aan mogelijkheden om volgens rolkeuze buitenschoolse opdrachten, uitstappen of zelfs taalstages te organiseren.

Registreren van de activiteiten

Voor het registreren van de activiteiten in de maatwerkhoeven kun je de volgende instrumenten gebruiken: (Voor de werkwijze zie: Lesverloop, punt 4)

- [Registratieblad voor de cursist](#) [pdf - 297kB]
- [Registratieblad voor de lesgever](#) [pdf - 984kB]

Organisatie van de werkhoecken

Bij de organisatie van de werkhoecken houd je rekening met de rolkeuze van je cursisten, een werkbare groeps grootte en ruimte-indeling, en de herkenbaarheid van de werkhoecken.

- Baseer je bij het organiseren van de werkhoecken op de eerste keuze van de cursisten bij de oriënterende activiteit. Je hoeft niet steeds in elke sessie zeven rollen aan te bieden, tenzij de zeven rollen overeenstemmen met zeven verschillende profielen in je klas.
- De tweede en derde optie die de cursisten hebben aangeduid, kunnen meespelen bij je keuze voor extra individueel (huis)werk.
- Maak groepen van minimum twee, maximum vier personen. Het geeft niet als bijvoorbeeld twee werkhoecken rond dezelfde rolkeuze worden opgezet.
- Werk liefst in een lokaal waar voldoende ruimte is om de aparte werkhoecken te organiseren.
- Maak de inhoud van de werkhoeck herkenbaar, bijvoorbeeld door de foto's uit de oriënterende oefening op te hangen.

voorbeeld werken met authentiek materiaal

Lesverloop

1. Introductie van de werkhoeckensessie

Verwijs naar de oriënterende activiteit. Roep eventueel het verhaal van de verschillende personages kort op of laat de foto's opnieuw zien. Herinner de cursisten aan het blad waarop ze hun rolkeuze(s) hebben aangeduid. Wijs nu naar de verschillende werkhoecken en de rollen die erin aan bod komen. Leg uit dat er één (of anderhalf) uur gewerkt zal worden binnen kleine groepjes (of in duo's) aan die verschillende rollen.

voorbeeld instructies bij hogeschoolden

Vertel de cursisten welk soort taken er in de hoeken te vinden zijn. Wijs de cursisten erop dat ze bij elke taak de instructies aandachtig moeten lezen en dat je snel langskomt in elke werkhoeck om te kijken of er problemen zijn. Leg uit dat ze, als ze dat wensen, een woordenboek mogen raadplegen bij de uitvoering van de taak.

Verdeel de cursisten in de werkhoecken. Wijs de cursisten erop dat ze nu bij één rol ingedeeld worden op basis van hun voorkeur, maar dat ze een volgende keer ook een andere rol mogen kiezen. Leg ook uit dat ze, als er tijd over is, taken uit een andere werkhoeck mogen maken. Vertel ook dat ze dergelijke taken mogen opvragen om thuis aan te werken.

voorbeeld organiseren van werkhoecken

Voor een groep met laaggeschoolde cursisten is het aangewezen om de instructies van één taak in detail samen te bekijken. Hoe zit de taak in elkaar? Waar staat wat je moet doen? Waar vind je de nodige informatie?

voorbeeld instructies bij laaggeschoolden

Je kunt ervoor kiezen om bepaalde taken in duo's, individueel of in de subgroep te laten afwerken. In elk geval start je de werkhoeke best met een duo-taak. Bij oneven groepen laat je de keuze aan de cursist: aansluiten bij een duo of individueel werken.

Bij elke taak kun je opgeven of het om een individuele taak, een duo-taak of een groepstaak gaat of die keuze aan de cursisten laten. Als de taak moeilijk is, zullen de cursisten immers toch te rade gaan bij elkaar. De start van de maatwerkhoeke verloopt het vlotst als je de cursisten met een duo-taak laat beginnen.

2. Ondersteuning tijdens de werkhoeke sessie

Maak een snelle ronde om te kijken of iedereen kan starten met de taken. Als iedereen gestart is, vervolg je de ronde. Ondersteun waar nodig en signaleer problemen en vragen. Met die informatie kun je nieuwe opdrachten samenstellen voor een volgende maatwerkronde. Gaandeweg krijg je een beter zicht op problemen, leerstijlen en specifieke moeilijkheden van cursisten. Daar kun je dan ook in het gewone programma aandacht aan besteden.

- Help de cursisten om de rol te bewaken. Bespreek de rolkeuze wanneer die niet blijkt te kloppen met de verwachtingen. Illustreert de rol opnieuw, wanneer die niet duidelijk is voor de cursist.
- Registreer nieuwe leervragen van cursisten.
- Verwijs 'snelle' cursisten naar een andere werkhoeke (bijvoorbeeld de tweede optie van de cursist) waar ze extra leestaken kunnen kiezen en individueel oplossen.
- Bewaak de tijd en geef tijdig aan dat men in de werkhoeke moet afronden.

Tijdens de maatwerkhoeke heb je niet meer de rol van de docent die voor de klas staat en het lesverloop controleert. Je bent de begeleider die ondersteunend tussenkomt en veel in handen laat van de cursisten zelf. Ondersteun de cursisten alleen wanneer ze dreigen vast te lopen. Bijvoorbeeld bij:

- De taakuitvoering: weten de cursisten hoe ze de taak gaan aanpakken? Welke werkwijze gaan ze volgen? Hoe gaan ze best te werk?
- Het begrijpen van de instructie bij een taak. Weten de cursisten wat ze moeten doen? Wat moeten ze eerst doen? Wat daarna?
- Het begrijpen van woorden en begrippen: wat denken jullie dat dit woord betekent? Kennen jullie een woord dat hier op lijkt? Vaak

hebben dit soort momenten van 'betekenisonderhandeling' een heel sterk leerpotentieel.

- Het bewaken van de rol: werkt de cursist binnen zijn rolkeuze? Zijn er geen misverstanden met betrekking tot de inhoud van een bepaalde rol? Is dit wat de cursist wil doen?
- De reflectie over leerproces: wat heb je geleerd? Ging het goed? Wat vind je nog moeilijk? Wil je nog meer van dit soort oefeningen?
- De reflectie op de transfer naar het dagelijkse leven: hoe kun je dit gebruiken? Heb je dit ook al in het echt moeten doen?

voorbeeld ondersteuning van cursisten

Omdat je niet voortdurend in elk groepje kan ondersteunen, zijn de cursisten meer op elkaar aangewezen. Ook in een beginnersgroep leidt dat tot weliswaar beperkte, maar toch belangrijke interactie tussen de cursisten onderling. Door de motiverende kracht van de taken binnen een rolkeuze die de cursisten in een groepje delen, is de drang om samen tot een oplossing te komen wellicht groter en minder vrijblijvend.

voorbeeld interactie tussen cursisten

3. Evaluatie

De taken die individueel of per twee worden opgelost, kun je tijdens de ronde langs de maatwerkhoecken of later nakijken en verbeteren.

Besprek de groepstaken eventueel kort klassikaal. Op die manier krijgen de cursisten een idee van wat er in andere werkhoecken (rollen) aan bod komt. Dit geeft de cursisten met een onduidelijke rolkeuze een beter beeld van wat er mogelijk is en wat ze zouden kunnen leren. Houd de bespreking wel beperkt en treedt niet te veel in detail. Bijvoorbeeld:

Welk probleem moesten jullie oplossen? Welke oplossing hebben jullie gevonden? Vond iedereen dit een goede oplossing?

4. Registratie

Laat de cursisten de neerslag van hun taken in een map verzamelen. Leg uit dat ze dit materiaal thuis of op latere momenten in de cursus kunnen nalezen of gebruiken.

Vraag de cursisten de taken waaraan ze hebben gewerkt aan te duiden op het registratieblad voor de cursist. Leg de werkwijze uit: de cursist kijkt naar de icoontjes op de taken die hij gemaakt heeft en zet een kruisje of de datum in de passende kolom op het registratieblad. Het registratieblad komt vooraan in de map van de cursist. Op die manier vormen het registratieblad en de verzamelde taken een logboek van het werk in de maatwerkhoecken.

Op het registratieblad voor de lesgever kun je de namen registreren van de personen die binnen een rol aan een bepaald doel hebben gewerkt. Als je

grote lacunes vaststelt, bijvoorbeeld doelen die nooit in bepaalde werkhoecken aan bod komen, kun je daar rekening mee houden bij de keuze van taken voor de volgende sessie.

Je kunt het overzicht ook gebruiken voor tussentijdse evaluatiegesprekken met de cursist. Het werken in de maatwerkhoecken zorgt er immers voor dat cursisten meer reflecteren over wat ze leren en op welke manier ze dat (willen) doen. Ze krijgen met andere woorden meer vat op hun leervragen en leerproces.